

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 356 sahifa,
9-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'zbek bolalar folklorining etnopsixologik jihatlarini.....	10
<i>Alimbayeva Shaxlo Tursunovna</i>	
The Convergence of Educational Paradigms: Policy Borrowing, Adaptability, and Institutional Reform in Uzbekistan's Modern School System	15
<i>Lola Rakhmonovna Djurakulova, Karina Eduardovna Bushevskaya</i>	
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida valeologik kompetensiyalarni rivojlantirish	21
<i>Xudoyberdiyev G'iyosiddin Baxtiyor o'g'li, Mamatqulov Davronbek Abdig'apparovich</i>	
Autizm spektridagi buzilishlarga ega bolalar rivojlanishida STEAM ta'lim texnologiyasining pedagogik ahamiyati.....	25
<i>Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Zuhra Adizovna</i>	
Ozodlikdan mahrum qilingan shaxsning jazoni ijro etish muassasasidagi moslashuvining psixologik xususiyatlari	30
<i>Saydullayeva Muxabbat Abdullayevna</i>	
Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati.....	33
<i>Shodiyeva Gulruh Xayrullayevna, Ergasheva Farog'at</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida gamifikatsion topshiriqlar asosida divergent fikrlashni shakllantirishning didaktik mexanizmlari.....	37
<i>Jalilov Muhammadali Abdumutalibovich, Saloydiov Sevaraxon Mahammadsharif qizi</i>	
Darsdan tashqari mashg'ulotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy faoliyat tajribasini shakllantirish	41
<i>Sayfiddinova Muxlisa Sayfiddinova</i>	
Harbiy xizmatchilar oilalarida inqirozlarni profilaktika qilishda ijtimoiy-psixologik xizmatlarning o'rni	45
<i>Sh. S. Kurbanova</i>	
Yosh onalarning pedagogik kompetensiyalariga oid ilmiy-nazariy yondashuvlar	49
<i>Yuldasheva Zulayxo Sadullayevna</i>	
Роль нарративно-экспозиционной терапии при работе с детьми, репатрированными из ЗОН вооружённых конфликтов	53
<i>Юлдашев Санжар Рузимуродович</i>	
Boshlang'ich sinf texnologiya darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar: muammo va uning yechimlari.....	57
<i>Mamatova Karomat Ilhomjonovna</i>	
Bitiruvchi sinf o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirish jarayonlarida individual yondashuvning ahamiyati ...	61
<i>Asilova Sanobar Xatamboyevna</i>	
Optika bo'limini o'qitishning didaktik asoslari.....	66
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Shomurodova Maftuna Tolibjon qizi, Rayimova Muazzam Xolbobo qizi</i>	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarida kompyuter grafikasiga oid kompetensiyalarni rivojlantirish uchun Gamified Project-Based Learning asosidagi integrativ metodika ishlab chiqish	69
<i>D. Y. Pulatova, G' R. Berdiyev</i>	
Psixologik savodxonlikning o'smirlar akademik savodxonligiga ta'siri.....	76
<i>Fayzullayev Mirzaodil Mirzamurodovich</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida fizika darslarida loyihaviy ta'limni qo'llashning pedagogik asoslari	81
<i>Ismonov Turgunpulat To'liqinovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning tabiatga oid kompetensiyalarini rivojlantirishda mashg'ulot, ekskursiya va sayrlardan foydalanish metodikasi.....	84
<i>Maripova N. X.</i>	
Individual yondashuvga asoslangan pedagogik mexanizmlarni amaliyotga joriy etish metodikasi	88
<i>Nurova Malika Abduzairovna</i>	

Communicative Learning as a Basis for Critical Thinking Development	92
<i>Petrosyan Nelya Valerevna, Khalilova Farangiz Khoshimovna</i>	
Nikohdan oldingi hissiy-emotsional kompetentlikni rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik omillari	97
<i>Raximova Gulxayo Alisherovna</i>	
Talabalarda chidamkorlikni rivojlantirishning ahamiyati	100
<i>Shaalimov Muxtorsha Atxamovich</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ertaklar orqali tarbiya berish usullari	105
<i>X. Sh. Ochilova</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol ta'lim texnologiyalarining samaradorligi	109
<i>Xalilova Dilnoza Furkatovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kitobxonlik madaniyatini kreativ yondashuvlar asosida shakllantirish imkoniyatlari	112
<i>Xolyigitova Bahoroy Kimsanboyevna</i>	
Bo'lajak buxgalteriya hisobi va audit sohasidagi talabarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslari	117
<i>Arziyeva Visola Namozovna</i>	
Boshlang'ich ta'lim mazmunini tizimlashtirishning didaktik va aksiologik tamoyillari	121
<i>Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna</i>	
Munis Xorazmiy devonining o'rganilishi va uning tarixiy-etimologik tahlili	125
<i>Sharopova Durdona Azim qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar asosida pedagogik kompetensiyalarni takomillashtirish asoslari	129
<i>Tashmatova Gulzoda</i>	
Maktabgacha ta'limda steam yondashuvining didaktik imkoniyatlari	133
<i>To'xtaboyeva Maftunaxon G'aniyevna</i>	
Raqamli pedagogikaning zamonaviy ta'lim rivojlanishidagi o'rni	137
<i>Tojiyeva Asila Abdimannon qizi, Pardayeva Ra'no Eshboyevna</i>	
Talabalar jamoasida uchraydigan nizoli vaziyatlarning diagnostik tahlili	142
<i>Vaxobova Muxtabar Nurmuhimmat qizi</i>	
Kreativ yondashuv asosida talabalarining kasbiy sifatlarini shakllantirish	146
<i>Xolmatova Gulhayo Ulug'bekovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasining psixologik asoslari	151
<i>Xurvaliyeva Tarmiza Latipovna</i>	
Umumta'lim maktab direktorlarining boshqaruv samaradorligini oshirishda media va axborot savodxonligini rivojlantirish modelini takomillashtirish	156
<i>Abdulxakimova Ziyoda Latibjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining darsda muammoli STEAM loyihalarini yaratish ko'nikmalarini rivojlantirish	161
<i>M. S. Achilova</i>	
Optik tushunchalarni shakllantirish metodikasi	165
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Cho'liyeva Sofiya Sobirjon qizi, Shog'dorova Moxinur Bobomurot qizi</i>	
PHET simulyatsiyalari yordamida optikani o'rgatish	169
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Toshmirzayeva Buvioysha Panji qizi, Ruziyeva Jasmina Sirojiddin qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy fikrlashini o'ziga xos jihatlari	173
<i>Gafurova Shoxista Erali qizi</i>	
O'zbekiston hududlarida yengil atletika infratuzilmasi va sportchilar tayyorlash tizimini tashkiliy-boshqaruv asoslari	178
<i>Hakimova Mushtariybonu Hamidovna, Tursunpolatova Ziyoda Jahongir qizi</i>	
O'zbekistonda mustaqil fikrlash muammosi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar tahlili	181
<i>Tursunova Dilbar Zafarovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Methodology for Developing Competencies in Primary Education and the Communicative Analysis of Oral Speech..... 184 Turumbetova Aygul Yusupbaevna	184
	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini "Tarbiya" darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga o'rgatish metodikasi 189 Ummatkulova Sayyora Shovkatovna	189
	Boshlang'ich sinflarda matematika ta'limini tashkil etish 191 Saydullayeva Shabbona Ashraf qizi, Axtamqul Azamqulov, Anvar Yusupov	191
	Metakognitiv xabardorlik ko'rsatgichlarining ta'lim shakliga bog'liqligi..... 195 Ermatova Robiya Bekjonali qizi	195
	The Integration of Artificial Intelligence Technologies in Esp Instruction: Enhancing Professional Communicative Competence in Higher Education 199 Ismailova Shaira Ferdausovna	199
	Intercultural Communicative Competence in English Language Teaching: Preparing Global Learners 204 Maqsudova Gulnoz Olimovna	204
	Teaching Reading Through Multimodal Texts: Enhancing Comprehension and Engagement in EFL Classrooms 208 Norboyeva Shahnoza Jo'rabek qizi	208
	Digital Technologies and Cognitive Competence Development in English Language Teaching 212 Sharipova Muhabbat Erkinovna	212
	Raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellektga asoslangan elektron o'quv resurslarini loyihalashning konseptual-pedagogik asoslari va didaktik muammolar tahlili..... 216 Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Raxmonov Ziyodillo Xusanovich	216
	Boshlang'ich ta'limda timss mezonlari: kontekstli muammolarga yondashuv 222 Yo'ldoshev Farhodjon Baxtiyor o'g'li	222
	O'qituvchilarning qadriyatlarini va stressga barqarorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning psixologik tahlili 227 Yuldashova Dilafuz Shavkatovna	227
	Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentsiyasini shakllantirish pedagogik muammo sifatida 229 Safarova Madina Azamat qizi	229
	Социально-психологические особенности отношения студентов к использованию искусственного интеллекта chatgpt в образовательной деятельности..... 233 Аскарлова Гулрух Оринбасаровна	233
	Диалог культур в произведениях русскоязычных писателей Узбекистана XXI века 239 Чернова Татьяна Алексеевна, Отакулов Ғолиб	239
	Русский язык как пространство межкультурной коммуникации в литературе Узбекистана 242 Чернова Татьяна Алексеевна, Имамов Жавлонбек, Абдурахмонов Элбек	242
	Umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya va sport tadbirlarining asosiy shakllari 245 Abdulkarimov Nurmaxan Amirxanovich	245
	Orol bobo obrazi orqali inson va tabiat birligining talqini 249 Hayotova Diyora Hamid qizi	249
	Yosh taekvondochilarda (10–12 yoshli) kuch, tezkorlik va ephillik sifatlarini takomillashtirish metodikasi .. 254 Iminova Z. B., Nazarova M. A.	254
	Oliy ta'lim muassasasi kafedra mudirlarida liderlik xususiyatini rivojlantiruvchi ijtimoiy-psixologik omillar 258 Mamatkulova Kimyoxon Abdujalilovna	258
	Mediafalsafaning oliy ta'lim tizimidagi didaktik imkoniyatlari va pedagogik funksiyalari 265 Mirabdullayev Izzatillo Isroiljon o'g'li	265
	Maktabgacha ta'lim tashkiloti kun tartibini to'g'ri tashkil etishda tarbiyachining roli..... 271 Muminova Gulasal Baxodirovna	271
	Soft Skills yondashuvi asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik muloqot madaniyatini shakllantirish 275 Quvonova Nodirabegim Shavkat qizi	275
	Tasviriy faoliyat jarayonida eshishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning kognitiv jarayonlarini rivojlantirish .. 280 Sadirova Kamola Giyozovna	280

Inklyuziv ta'lim sharoitida maxsus pedagogik metodlar orqali o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvini ta'minlash.....	284
<i>Suyunova Kamola Jamshed qizi, Suvonova Kamola Rayimkulovna</i>	
Web-dizayn texnologiyalari asosida bo'lajak informatika va axborot texnologiyalari o'qituvchilarining raqamli kompetentligini shakllantirish metodikasi	287
<i>Ulmasbek Abdubanapovich Yuldashev, Prof. Dr. Ayhan Istanbulu</i>	
O'smirlar axloqiy rivojlanishining psixologik determinantlari va ularni takomillashtirish mexanizmlari	293
<i>Umaraliyev Muzaffarjon Muhammadjon o'g'li</i>	
Oliy ta'limda o'zbek tili fanini o'qitish: muammo va yechimlar	297
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
Folklor motivlarining bolalar xarakteri shakllanishidagi o'rni.....	300
<i>Safarova Nigora Oxunjonovna, Sayfilloyeva Jasmina Jahongirovna</i>	
Kreativ pedagogga qo'yiladigan talablar va uni shakllantirish bosqichlari.....	304
<i>Abdialimova Maxfuza Safarboy qizi</i>	
Biologiya darslarida STEM va biotexnologiya integratsiyasining nazariy poydevori	307
<i>Abdusamatov Abduqodir Norqul o'g'li</i>	
The Effectiveness of Project-Based Learning in Developing 21 st -Century Skills Among EFL Learners	314
<i>Axmatova Munisa Orif qizi</i>	
Autizm spektri buzilishi bo'lgan bolalarning o'yin faoliyati asosida ijtimoiylashuvi.....	320
<i>P. M. Pulatova, El'muradova Madina Yangiboy qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini xalq og'zaki ijodi asosidagi didaktik o'yinlar orqali rivojlantirishning lingvopsixologik va tarbiyaviy mexanizmlari.....	326
<i>Muqimova Gullola Qobil qizi, Sultonov Humoyun Ulug'murodovich</i>	
Tillarni o'qitish jarayonini modellashtirishning metodologik asoslari.....	330
<i>Nurkeldi Jarasbayev</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalarining informatika ta'limidagi o'rni va ahamiyati	334
<i>Abdullayev Abubakir Narzullayevich, Xurozboyeva Sevinch Abror qizi</i>	
Научно-методологические основы организации психопрофилактической и психокоррекционной работы в практической психологии	337
<i>Ядгарова Озода Ибрагимовна</i>	
Raqamli ta'lim muhitida birlamchi manbalar bilan ishlashning sun'iy intellektga asoslangan pedagogik-metodik mexanizmlari	342
<i>Yursinboyev Jaxongir Mexrojidin o'g'li</i>	
Zamonaviy biologiyada umumiy genetikaning o'rni va istiqbollari	348
<i>Ko'bayev Jurabek Eshmamatovich</i>	
Разработка системы мониторинга информационной безопасности для высших учебных заведений...	352
<i>Хамроев Шохбоз Султонмуродович</i>	

FOLKLOR MOTIVLARINING BOLALAR XARAKTERI SHAKLLANISHIDAGI O'RNI

Safarova Nigora Oxunjonovna

Buxoro davlat pedagogika instituti professori,
filologiya fanlari nomzodi

Orcid: <https://orcid.org/0009-0008-4125-4310>

Sayfilloyeva Jasmina Jahongirovna

Buxoro davlat pedagogika instituti
1-kurs magistranti

<https://orcid.org/0009-0004-8065-7682>

Annotatsiya: Maqolada o'zbek xalq og'zaki ijodi namunalari bolalar adabiyotidagi badiiy, g'oyaviy va tarbiyaviy ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, xalq an'alarining zamonaviy bolalar yozuvchilari ijodida qanday tarzda davom etayotgani haqida so'z yuritiladi. Tadqiqot jarayonida ertak, maqol va topishmoqlarning bolalar tafakkurini rivojlantirishdagi roli misollar orqali yoritilgan.

Kalit so'zlar: xalq og'zaki ijodi, bolalar adabiyoti, ertak, maqol, topishmoq, tarbiya, an'ana, ma'naviy qadriyat.

Abstract: The article analyzes the artistic, ideological, and educational significance of examples of Uzbek folklore in children's literature. It also discusses how folk traditions continue in the works of contemporary children's writers. During the research process, the role of fairy tales, proverbs, and riddles in developing children's thinking is illustrated through examples.

Key words: folklore, children's literature, fairy tale, proverb, riddle, education, tradition, spiritual value.

Аннотация: В статье анализируется художественное, идейное и воспитательное значение образцов узбекского устного народного творчества в детской литературе. Также рассматривается, каким образом народные традиции продолжают в творчестве современных детских писателей. В ходе исследования на примерах раскрывается роль сказок, пословиц и загадок в развитии мышления детей.

Ключевые слова: устное народное творчество, детская литература, сказка, пословица, загадка, воспитание, традиция, духовная ценность.

KIRISH

Bola shaxsining shakllanishi murakkab psixologik-pedagogik jarayon bo'lib, unda biologik, ijtimoiy, madaniy va ma'naviy omillar o'zaro chambarchas bog'lanib, kompleks tarzda ta'sir ko'rsatadi. Ushbu jarayonda folklor - xalq og'zaki ijodi materiallari va ulardan kelib chiqqan bolalar adabiyoti asarlari alohida o'rin egallaydi. Folklor motivlari bola ongiga, his-tuyg'ulariga va xulq-atvoriga ko'p qatlamli ta'sir ko'rsatib, uning xarakter xususiyatlarini, dunyoqarashini va qadriyatlar tizimini shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu bo'limda biz folklor motivlarining bolalar xakteri shakllanishidagi o'rnini psixologik, pedagogik, etnomadaniy va aksiologik nuqtai nazardan tahlil qilamiz.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xarakter - shaxsning barqaror xulq-atvor xususiyatlari, qadriyat yo'nalishlari va munosabatlar tizimini ifodalovchi murakkab psixologik tuzilmadir. Boshlang'ich maktab yoshida, ya'ni 6–10 yoshda xarakterning asosiy yo'nalishlari shakllana boshlaydi: bu yoshda bola atrofidagi dunyoga, o'ziga, boshqa odamlarga va faoliyatga nisbatan barqaror munosabatlarini hosil qiladi. L.S. Vygotskiyning madaniy-tarixiy psixologiya nazariyasiga ko'ra, bolaning psixik rivojlanishi madaniy vositachilik orqali amalga oshadi: bola kattalardan (avval - yaqin atrofdagilardan, keyinchalik - kengroq madaniy doiradan) o'zlashtirgan ramzlar, narrativlar va xulq-atvor namunalari uning ichki ruhiy faoliyatining tashkilotchilariga aylanadi. Folklor - aynan shu madaniy vositachilikning eng qadimiy va universal shakllaridan biri bo'lib, u avlodlardan avlodlarga uzatiladigan ma'naviy-axloqiy tajribalar va dunyoqarash modellarini bola ongiga yetkazadi.

Bruno Bettelxaymning "Sehrning ahamiyati" (The Uses of Enchantment, 1976) nomli klassik asarida xalq ertaklarining bola psixologik rivojlanishidagi o'rni chuqur tahlil qilinadi. Bettelxaymning psixoanalitik talqiniga ko'ra, ertaklar bolaga nozik bilinch ostidagi qo'rquvlar, tashvishlar va konfliktlarni ramziy shaklda hal qilish imkoniyatini beradi. Ertaklarda uchraydigan motivlar - qahramon va dushman qarama-qarshiligi, sehri yordamchining paydo bo'lishi, sinovlar va ularni yengish, oxir-oqibat g'alaba - bolaning bilinch ostidagi konfliktlarini ramziy darajada hal qilishga, "yomon" va "yaxshi" his-tuyg'ularni integratsiya qilishga, atrofdagi dunyoning murakkabligi bilan kelishishga yordam beradi. Bettelxaym ta'kidlashicha, ertaklarning shifobaxsh ta'siri ularning ma'lum motivlarni qayta-qayta takrorlashida - bola shu motivlar orqali o'z ichki dunyosini tartibga soladi va xarakterining barqaror tuzilmalarini hosil qiladi.

O'zbek folkloridagi ertaklar - masalan, "Suskan", "Tulki bilan turna", "Bo'ri va echkilar", "Kenja botir" kabi mashhur asarlarda - Bettelxaym aniqlagan universal ertak strukturasi va motivlari mavjud bo'lib, ular o'zbek bolalariga ham xuddi shunday psixologik-terapevtik ta'sir ko'rsatadi. "Kenja botir" tipidagi ertaklarda kichik o'g'ilning katta akalardan o'tib qahramonlik qilishi, sinovlardan o'tib pravdani topishi - bu syujet bolaga o'z imkoniyatlariga ishonish, qiyinchiliklardan qo'rqmaslik va katta orzular bilan yashash kerakligini ramziy darajada o'rgatadi. Folklorshunos M. Jo'rayevning ta'kidlashicha, "Kenja botir" obrazining mashhurligi bejiz emas - u o'zbek bolasining (umuman, har qanday bolaning) "kichik" ekanidan kelib chiqadigan tabiiy zaiflik tuyg'usini g'olibona ifoda etadi va bu tuyg'uni g'alaba va tan olinish bilan tugaydigan narrativ orqali ijobiy yo'nalishga yo'naltiradi.

Vladimir Proppning "Sehri ertaklarning morfologiyasi" (1928) asarida tasvirlangan ertak strukturasi - qahramonning uydan ketishi, sinovlardan o'tishi, sehri yordamchini topishi, dushman bilan to'qnashuvi va g'alabasi, vatanga qaytishi va mukofotlanishi - bu nafaqat adabiy tahlil uchun, balki rivojlanish psixologiyasi uchun ham muhim modeldir. Bola ertaklardagi qahramon yo'lga ergashib, uning bosqichlarini kuzatib, ramziy darajada o'zining ham hayotiy yo'lini tasavvur qilishni o'rganadi. Bu - psixolog J.Kempbellning "qahramonning safari" (the hero's journey) deb atagan universal arxetipik strukturasi bo'lib, u bolaning rivojlanish jarayonini metaforik ifoda etadi: oilaviy "uy"dan ajralib, mustaqillikka qadam qo'yish, hayot sinovlaridan o'tib o'z imkoniyatlarini topish, kattalar dunyosiga qaytib o'z o'rmini topish.

Karl Yungning analitik psixologiyasiga ko'ra, folklor obrazlari va motivlari kollektiv bilinch osti arxetiplarining badiiy ifodasidir. Donishmand chol, ona-yer, qahramon, soyali dushman, anima va animus kabi arxetiplar barcha xalqlar folklorida turli shakllarda uchraydi va ular bolaning psixik rivojlanishida muhim o'rin egallaydi. O'zbek folklorida ham bu arxetiplar o'zlariga xos milliy-madaniy konfiguratsiyalarda namoyon bo'ladi: donishmand keksa odam - "donishmand bobo" yoki "donishmand momo" obrazlarida, qahramon - "Alpomish", "Ko'ro'g'li", "Go'ro'g'li", "Kenja botir" obrazlarida, dushman - "dev", "ajdar", "yalmog'iz", "kampir" obrazlarida ifodalanadi. Bola bu obrazlar bilan tanishish orqali insoniyatning umumiy ramziy merosiga qo'shiladi va shu bilan birga o'z xalqi madaniyatining o'ziga xosligini ham o'zlashtiradi.

TADVIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda folklor motivlarining bolalar xakteri shakllanishidagi o'rni aniqlash maqsadida nazariy-pedagogik va qiyosiy-tahliliy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini bolalar psixologiyasi, pedagogika, folklorshunoslik hamda bolalar adabiyoti sohasidagi ilmiy qarashlar tashkil etdi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy adabiyotlarni o'rganish va tahlil qilish, qiyosiy tahlil, kontent-tahlil, tizimlashtirish hamda umumlashtirish metodlari qo'llanildi. Xususan, L.S.Vygotskiy, Bruno Bettelxaym, Vladimir Propp, Karl Yung, M. Jo'rayev va boshqa olimlarning folklor hamda shaxs rivojlanishiga oid ilmiy ishlari tahlil qilindi.

Shuningdek, o'zbek xalq ertaklari, maqollari, topishmoqlari va dostonlaridagi asosiy folklor motivlari aniqlanib, ularning bolalar xarakterining axloqiy, emotsional, intellektual va ijtimoiy jihatlariga ta'siri pedagogik nuqtai nazardan baholandi. Folklor namunalari uchraydigan sinov, yaxshilikning g'alabasi, vatanparvarlik, do'stlik va donishmandlik motivlari alohida guruhlariga ajratilib, ularning tarbiyaviy imkoniyatlari o'rganildi.

Tahlil natijalarini tizimlashtirish maqsadida jadval va diagrammalardan foydalanildi. Olingan ma'lumotlar asosida folklor motivlarining bolalar xarakterini shakllantirishdagi pedagogik ahamiyati umumlashtirildi hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

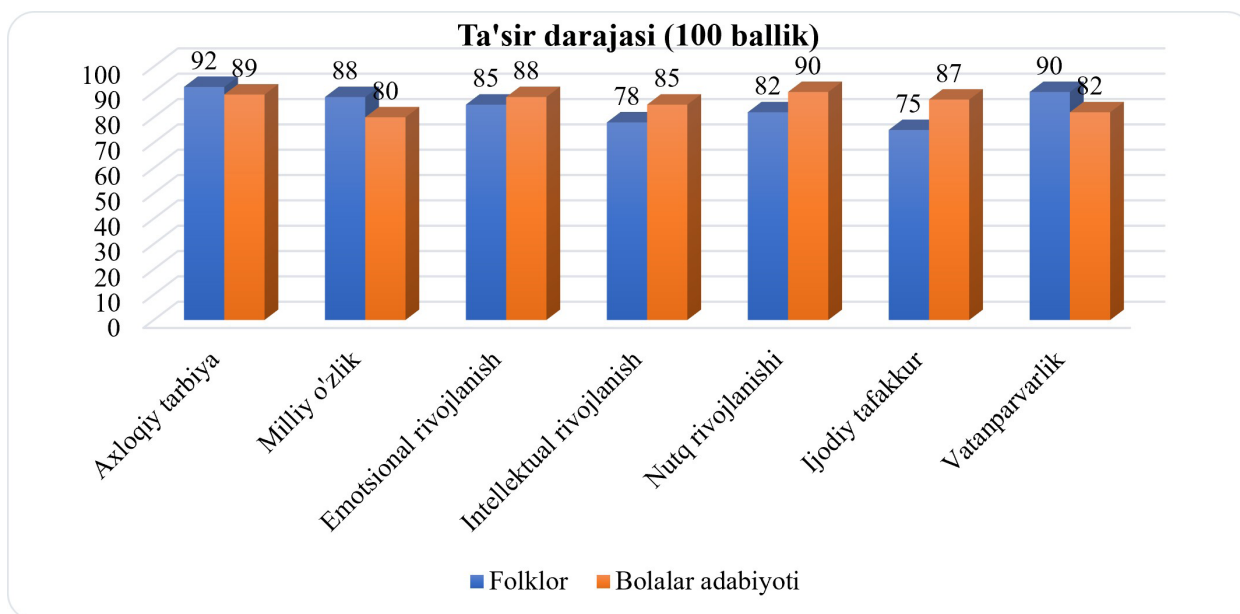
TAHLIL VA NATIJALAR

Folklor motivlarining bola xarakteri shakllanishiga ta'siri hayotning eng erta bosqichlaridan boshlanadi. Ona allasi - bolaning birinchi folklorga oid tajribasi bo'lib, u bolaga nafaqat tinchlantiruvchi melodiya va ovozni yetkazadi, balki onaning sevgisi, oilaviy iliqlik, atrofdagi dunyoning xavfsizligi haqidagi birinchi tasavvurlarni ham shakllantiradi. Allalar matni odatda bolaning kelajakdagi taqdiri haqidagi yaxshi tilaklarni o'z ichiga oladi - uning kuchli, donishmand, baxtli inson bo'lishi, vataniga foydali bo'lishi haqidagi tilaklar. Onaning takror va takror aytadigan bu tilaklari bolaning bilinch ostida o'ziga ishonch tuyg'usini va kelajakka ijobiy qarashni shakllantiradi.

Ushbu bobda biz xalq og'zaki ijodi va bolalar adabiyoti o'rtasidagi nazariy bog'lanishlarni - ularning genetik, tipologik, funksional va pedagogik aspektlarini - chuqur tahlil qildik. Birinchi bo'limda biz xalq og'zaki ijodining mazmuni, janrlari va tarbiyaviy ahamiyatini ko'rib chiqdik. Ikkinchi bo'limda bolalar adabiyoti tushunchasi va uni rivojlantirish omillarini muhokama qildik. Uchinchi bo'limda biz folklor va bolalar adabiyotining o'zaro chambarchas bog'liqligini turli aspektlarda yoritib berdik. Ikkinchi bobda esa biz nazariy tahlilni amaliy materialga - o'zbek bolalar adabiyotidagi folklor an'analari va folklor motivlarining bolalar xarakteri shakllanishidagi rolga - qaratdik. Keyingi bobda biz ushbu nazariy va amaliy asoslar negizida boshlang'ich ta'limda folklor va bolalar adabiyotini integratsiyalashtirgan holda o'qitishning konkret metodik yo'llarini ishlab chiqamiz va eksperiment ishimiz natijalarini taqdim etamiz (1-jadval).

1-jadval: Folklor motivlarining bolalar xarakteri shakllanishiga ta'siri

Folklor motivi	Xarakter aspekti	Pedagogik ta'sir mexanizmi	Misol (o'zbek folklori)
Sinov motivi	Irodavilik, chidamlilik	Qahramon qiyinchiliklarga munosabati bolaga namuna ko'rsatadi	"Zumrad va Qimmat", "Alpomish"
Yaxshilik g'alabasi	Axloqiy ong, halollik	Ijobiy qahramon g'alaba qozonishi orqali axloqiy model shakllanadi	O'zbek xalq ertaklari
Vatanparvarlik motivi	Milliy o'zlik, g'urur	Xalq qahramonlari misolida milliy g'urur va vatanga sadoqat tarbiyalanadi	"Alpomish", "Go'ro'g'li" dostoni
Do'stlik va sadoqat	Ijtimoiy ko'nikmalar, empatiya	Hamkorlikda harakat qilishning folklor namunalari ijtimoiy ko'nikmalar beradi	Uch og'a-ini syujeti, o'yin folklori
Donishmandlik va bilim	Intellektual qiziquvchanlik	Topishmoq va maqollar mantiqiy tafakkur va bilim izlashga undaydi	Topishmoqlar, maqollar

1-rasm: Folklor va bolalar adabiyotining bolalar rivojlanishiga ta'sir ko'rsatkichlari

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, folklor motivlari bolalar xarakterini shakllantirishda muhim pedagogik va tarbiyaviy ahamiyatga ega. Xalq og'zaki ijodi namunalari, xususan, ertaklar, maqollar, topishmoqlar va dostonlar bolalarda axloqiy fazilatlar, milliy o'zlikni anglash, vatanparvarlik, ijtimoiy faollik, emotsional barqarorlik hamda ijodiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi. Folklor motivlari orqali bolalar yaxshilik va yomonlik, adolat va insofsizlik, do'stlik va sadoqat kabi muhim hayotiy qadriyatlarni o'zlashtiradilar.

Nazariy tahlillar shuni tasdiqladiki, folklor motivlari bolalar psixologik rivojlanishining muhim omillaridan biri bo'lib, ular bolaning dunyoqarashi, xulq-atvori va xarakter xususiyatlarining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Vygotskiy, Bettelxaym, Propp va Yung kabi olimlarning ilmiy qarashlari ham folklorning tarbiyaviy va rivojlantiruvchi imkoniyatlarini asoslab beradi.

Jadval va diagramma natijalari folklor hamda bolalar adabiyoti namunalari axloqiy tarbiya, milliy o'zlik, emotsional rivojlanish, nutq rivojlanishi, intellektual faollik va vatanparvarlikni shakllantirishdagi yuqori samaradorligini ko'rsatdi. Ayniqsa, folklor motivlari bolalarda milliy qadriyatlarga hurmat va ma'naviy barkamollikni rivojlantirishda muhim vosita ekanligi aniqlandi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- boshlang'ich ta'lim darslarida folklor motivlariga asoslangan topshiriq va mashqlar ulushini oshirish;
- bolalar adabiyoti namunalari o'qitishda xalq og'zaki ijodi bilan integratsiyalashgan metodlardan keng foydalanish;
- o'quvchilarda milliy qadriyatlar va vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish maqsadida folklor materiallaridan tizimli foydalanish;
- pedagoglar uchun folklor va bolalar adabiyotining tarbiyaviy imkoniyatlariga bag'ishlangan metodik qo'llanmalar ishlab chiqish;
- folklor motivlarining bolalar shaxsiyati rivojiga ta'sirini eksperimental tadqiqotlar asosida yanada chuqurroq o'rganish.

Xulosa qilib aytganda, folklor motivlari bolalar xarakterini shakllantirishda samarali pedagogik vosita bo'lib, ularni ta'lim va tarbiya jarayoniga keng joriy etish barkamol, ma'naviy yetuk va milliy qadriyatlarga sodiq avlodni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Safarov O. O'zbek bolalar folklori. - Toshkent: O'qituvchi, 2007.
2. Jo'rayev M. Folklorshunoslik asoslari. - Toshkent: Fan, 2015.
3. Sarimsoqov B. O'zbek folklori ocherklari. - Toshkent: Fan, 1988.
4. Ishmuhamedov R. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. - Toshkent, 2017.
5. Yo'ldoshev J. Ta'limning interfaol metodlari. - Toshkent: Sharq, 2020.
6. To'xliyev B. Bolalar adabiyoti va folklor. - Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.
7. Safarova N.O. Bolalar adabiyoti. - Buxoro: Hamd, 2026.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.